

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 7

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

IQTISODIY BARQARORLIK VA TA'LIM INTEGRATSIYASI: BERUNIY, IBN SINO VA ZAMONAVIY IQTISODIY MAKTABLAR QARASHLARINING QIYOSIY TAHLILI

Axatova Lobar Abrayqul qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti, mustaqil izlanuvchi.

e-mail: axatovalobar@mail.ru ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7299-3638>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada ta'lim tizimi va jamiyatning iqtisodiy barqarorligi o'rtasidagi dialektik bog'liqlik qadimgi va zamonaviy olimlarning qarashlari asosida qiyosiy-tahliliy nuqtai nazardan tadqiq etilgan. Islom sivilizatsiyasi "Oltin asri" namoyandalari Abu Rayhon Beruniyning empirik-antropologik hamda Abu Ali ibn Sinoning falsafiy-pedagogik konsepsiyalari Ibn Xaldun, Adam Smit, Teodor Shults va Gari Bekkerning mehnat taqsimoti hamda inson kapitaliga oid zamonaviy iqtisodiy nazariyalari bilan sintez qilingan. Maqolada bugungi global raqamli transformatsiya va barqaror rivojlanish sharoitida talabalarning iqtisodiy kompetensiyalarini rivojlantirish zaruriyati ilmiy asoslab berilgan. Shuningdek, O'zbekiston iqtisodiy ta'lim tizimidagi dolzarb pedagogik muammolar tizimli tahlil qilinib, ularni bartaraf etishda loyihaviy o'qitish (PBL) va gibrid ta'lim modellarini joriy etish bo'yicha istiqbolli pedagogik yechimlar taklif etilgan.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy kompetensiya, inson kapitali nazariyasi, mehnat taqsimoti, innovatsion ta'lim muhiti, loyihaviy o'qitish, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Ibn Xaldun, Adam Smit, Teodor Shults, nazariya va amaliyot uyg'unligi, raqamli transformatsiya, barqaror rivojlanish, oliy ta'lim integratsiyasi, asabiya ijtimoiy birdamlik.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ И ИНТЕГРАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ВЗГЛЯДОВ БЕРУНИ, ИБН СИНА И СОВРЕМЕННЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ШКОЛ

Ахатова Лобар Абройкул кизи

Национальный педагогический университет Узбекистана имени Низами, независимый исследователь.

Аннотация.

В данной статье диалектическая связь между системой образования и экономической стабильностью общества исследована с сравнительно-аналитической точки зрения на основе взглядов древних и современных ученых. Эмпирико-антропологические концепции представителей "Золотого века" исламской цивилизации Абу Райхана Беруни и философско-педагогические концепции Абу Али ибн Сины синтезированы с современными экономическими теориями разделения труда и человеческого капитала Ибн Халдуна, Адама Смита, Теодора Шульца и Гари Беккера. В статье научно обоснована необходимость развития экономических компетенций студентов в условиях современной глобальной цифровой трансформации и устойчивого развития. Также был проведен системный анализ актуальных педагогических проблем в системе экономического образования Узбекистана и предложены перспективные педагогические решения по внедрению проектного обучения (PBL) и гибридных образовательных моделей для их устранения.

Ключевые слова: Экономическая компетентность, теория человеческого капитала, разделение труда, инновационная образовательная среда, проектное обучение, Абу Райхан Беруни, Абу Али ибн Сина, Ибн Халдун, Адам Смит, Теодор Шульц, гармония теории и практики, цифровая трансформация, устойчивое развитие, интеграция высшего образования, нервная социальная солидарность.

ECONOMIC STABILITY AND EDUCATIONAL INTEGRATION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE VIEWS OF BERUNI, IBN SINA, AND MODERN ECONOMIC SCHOOLS

Axatova Lobar Abrayqul qizi

Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan, Independent Researcher..

Abstract.

This article investigates the dialectical connection between the education system and the economic stability of society from a comparative-analytical perspective, drawing upon the perspectives of ancient and modern scholars. The empirical-anthropological concepts of Abu Rayhan Biruni, representatives of the "Golden Age" of Islamic civilization, and the philosophical-pedagogical concepts of Abu Ali ibn Sina are synthesized with the modern economic theories of the division of labor and human capital of Ibn Khaldun, Adam Smith, Theodor Schultz, and Gary Becker. The article scientifically substantiates the necessity of developing students' economic competencies in the context of today's global digital transformation and sustainable development. Additionally, a systematic analysis of current pedagogical problems in the economic education system of Uzbekistan was conducted, and promising pedagogical solutions for implementing project-based learning (PBL) and hybrid learning models were proposed to address them.

Keywords: Economic competence, human capital theory, division of labor, innovative educational environment, project-based learning, Abu Rayhan Biruni, Abu Ali ibn Sina, Ibn Khaldun, Adam Smith, Theodor Schultz, harmony of theory and practice, digital transformation, sustainable development, integration of higher education, nervous social solidarity.

Kirish. XXI asrning birinchi choragida global miqyosda kechayotgan chuqur raqamli transformatsiya va intellektual iqtisodiyot (knowledge economy) sharoiti mehnat bozorining talablarini tubdan o'zgartirib yubordi. Bugungi kunda davlatlarning iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligi nafaqat ularning tabiiy resurslari yoki moddiy aktivlari bilan, balki birinchi navbatda inson kapitalining sifati hamda ta'lim tizimining moslashuvchanligi (labililligi) bilan belgilanmoqda. Shu sababli, oliy ta'lim tizimida talabalarining zamonaviy iqtisodiy kompetensiyalarini rivojlantirish nafaqat individual muvaffaqiyat omili, balki makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi strategik zaruriyatga aylandi. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, xususan, "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-200-sonli qarori oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini transformatsiya qilish va innovatsion pedagogik muhitni yaratish borasida yangi vazifalarni belgilab berdi.

Biroq, bugungi kun amaliyotida jiddiy konseptual muammo ko'zga tashlanmoqda: bir tomondan, global raqamli bozor va barqaror rivojlanish maqsadlari talabalardan yuqori moliyaviy-tadbirkorlik savodxonligi, loyihaviy fikrlash va raqamli kompetensiyalarni talab qilsa, ikkinchi tomondan, oliy ta'lim jarayonida hamon an'anaviy, reproduktiv (tayyor axborotni eslab qolishga yo'naltirilgan) o'qitish modeli ustunlik qilmoqda. Natijada ta'lim mazmuni va real amaliyot o'rtasida uzilish yuzaga kelib, bitiruvchilarning iqtisodiy moslashuvchanlik darajasi pastligicha qolmoqda. Ushbu muammoni hal etish uchun zamonaviy G'arb iqtisodiy modellari, ya'ni inson kapitali nazariyalari bilan bir qatorda, milliy va hududiy ta'lim poydevoriga aylangan tarixiy-falsafiy merosni qayta anglash muhimdir.

Mazkur muammo multidissiplinar xarakterga ega bo'lib, uzoq tarixiy ildizlarga ega. Islom sivilizatsiyasining "Oltin asri" (Sharq Renessansi) namoyandalari Abu Rayhon Beruniy va Abu Ali ibn Sinoning ilmiy merosida ta'lim va iqtisodiy munosabatlar uyg'unligi fundamental tarzda yoritilgan. Beruniy geologik, metrologik va empirik-antropologik tadqiqotlar orqali resurslarni boshqarish hamda madaniyatlararo kompetensiyalarning ahamiyatini asoslagan bo'lsa, Ibn Sino o'zining peripatetik qarashlari doirasida ta'limni kasbga yo'naltirish (*vocational guidance*) va shaxsning ijtimoiy-iqtisodiy determinatsiyasi sifatida talqin qilgan. Ushbu klassik Sharqona yondashuv keyinchalik XIV asrda Ibn Xaldunning "Muqaddima" asaridagi ijtimoiy birdamlik (*asabiya*) va mehnat taqsimoti konsepsiyasida, XVIII asrda Adam Smitning klassik iqtisodiyoti hamda XX asrda Teodor Shults va Gari Bekkerning inson kapitali nazariyalarida o'zining mantiqiy davomini topdi. Biroq, ta'lim va iqtisodiyot uyg'unligining bu ikki (Sharq va G'arb) paradigmalarni zamonaviy pedagogik kontekstda (loyihaviy o'qitish (PBL) va gibrid ta'lim doirasida) qiyosiy-sintez qilgan tadqiqotlar tizimli ravishda amalga oshirilmagan.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi — Abu Rayhon Beruniy va Abu Ali ibn Sinoning ta'lim hamda iqtisodiy mutanosiblikka oid qarashlarini antik falsafa (Aristotel, Konfutsiy) va zamonaviy iqtisodiy maktablar (A. Smit, T. Shults, G. Bekker, J. Shin) konsepsiyalari bilan qiyosiy-tahliliy o'rganish hamda ushbu tarixiy-nazariy poydevor asosida bugungi O'zbekiston oliy ta'lim tizimidagi dolzarb pedagogik muammolarni bartaraf etishning istiqbolli (PBL, gibrid modellar) yechimlarini ilmiy asoslab berishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Ibn Xaldun ta'limoti bilan vorisiylik: Ibn Xaldun (XIV asr) mehnat taqsimotini shahar sivilizatsiyalarida iqtisodiy samaradorlikni ta'minlovchi fundamental poydevor sifatida talqin etgan. U o'zining shoh asari — ***"Muqaddima"***da shaharlarning yirik iqtisodiy markazlarga aylanishini bevosita kasbiy ixtisoslashuv (hunarmandchilik, savdo) jarayonlari bilan bog'liq holda tahlil qiladi. Adam Smit ushbu g'oyaviy asoslarni qabul qilgan holda, ularni sanoat inqilobi kontekstida kengaytirdi va yaxlit nazariy tizim shakliga keltirdi. Ularning qarashlaridagi asosiy farq shundaki, Ibn Xaldun mehnat taqsimotini ijtimoiy birdamlik (*asabiyya*) va jamoaviy birlik kontekstida ko'rgan bo'lsa, Smit bu jarayonni bozor mexanizmlari hamda individual manfaatdorlik (shaxsiy foyda) tamoyillari asosida izohlagan.

Zamonaviy tadqiqotlar bilan vorisiylik: Adam Smitning mehnat taqsimoti borasidagi konseptual g'oyalari zamonaviy iqtisodiyotda, xususan, Teodor Shults va Gari Bekkerning inson kapitali nazariyalarida o'zining mantiqiy rivojini topdi. T. Shults (1961) ta'lim tizimi orqali ixtisoslashgan ko'nikmalarni shakllantirishni iqtisodiy o'sishning

fundamental omili sifatida asoslab berdi. Bu esa Smitning ta'lim va mehnat taqsimoti o'rtasidagi bog'liqlikka doir qarashlari bilan to'liq hamohangdir. Shu bilan birga, zamonaviy olimlar Kevin O'Rourke va Jeffri Williamson (2009) Smitning mehnat taqsimoti hamda bozor ko'lami haqidagi g'oyalari zamonaviy global iqtisodiyot va xalqaro savdo jarayonlarini tahlil qilishda samarali qo'llaganlar.

Sharqiy yondashuvlar bilan qiyosiy tahlil: Sharq mutafakkirlari, xususan, Konfutsiy va Ibn Xaldun mehnat taqsimoti fenomenini faqat iqtisodiy kategoriya sifatida emas, balki axloqiy va ijtimoiy mas'uliyat bilan uzviy bog'liqlikda talqin etganlar. Konfutsiy o'zining **"Analektlar"** (**"Suhbat va o'g'itlar"**) asarida ijtimoiy rollarning aniq taqsimlanishi orqali jamiyatda iqtisodiy uyg'unlikka erishishni ustuvor vazifa deb hisoblagan. Adam Smit esa asosiy e'tiborni iqtisodiy samaradorlik va mahsuldorlikka qaratgan. Zamonaviy Sharq tadqiqotchilari, xususan, Jung Cheol Shin (2012) Smitning mehnat taqsimoti g'oyasini Osiyo ta'lim modellariga tatbiq etar ekan, texnik ixtisoslashuvni axloqiy tarbiya (qadriyatlar) bilan muvozanatlash zarurligini ilgari suradi.

Abu Rayhon Beruniy (973-1050) va Abu Ali ibn Sino (980-1037) qarashlarida ta'lim va iqtisodiy barqarorlik: Islom taraqqiyotining **"Oltin asri"** namoyandalari hisoblangan ushbu ikki mutafakkirning ilmiy merosida ta'lim va iqtisodiyot o'rtasidagi dialektik bog'liqlik chuqur tahlil etilgan [4, 5]. Markaziy Osiyo zamini (hozirgi O'zbekiston va unga tutash hududlar)da kamol topgan bu buyuk mutafakkirlar o'z asarlarida falsafa, fan va jamiyat rivoji tamoyillarini yaxlit tizim sifatida birlashtirganlar. Beruniy ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni o'rganishda ko'proq empirik va antropologik yondashuvni ustuvor deb bilgan bo'lsa, Ibn Sino o'zining falsafiy-tibbiy qarashlari orqali ta'limni ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi fundamental omil sifatida talqin etgan. Ularning ta'limni inson salohiyati va jamiyat farovonligi bilan bog'lovchi g'oyalari mohiyatan keyinchalik Ibn Xaldun va Adam Smit tomonidan ilgari surilgan iqtisodiy nazariyalar uchun mustahkam nazariy zamin bo'lib xizmat qilgan. Quyida ushbu mutafakkirlarning qarashlari qadimgi va zamonaviy olimlarning yondashuvlari bilan qiyosiy-tahliliy bog'liqlikda atroflicha yoritiladi.

1. Beruniy qarashlarida ta'lim va iqtisodiyotning ijtimoiy-pedagogik asoslari.

Abu Rayhon Beruniy o'zining **"Hindiston"** (**"Kitob fi tahqiqi ma li-l-Hind"**) [6] va **"Mineralogiya"** (**"Kitob al-jamahir fi ma'rifat al-javahir"**) [8] kabi fundamental asarlarida ta'lim tizimini jamiyatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlovchi hamda ijtimoiy tuzumni mustahkamlovchi strategik vosita sifatida talqin etgan. Mutafakkir ta'lim jarayoniga nafaqat nazariy bilimlarni o'zlashtirish, balki jamiyatning real ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlarini qondirishga yo'naltirilgan amaliy-empirik jarayon sifatida yondashgan.

Iqtisodiy tizimning fundamental asoslari va resurslarni boshqarish kompetensiyasi: Beruniy o'z tadqiqotlarida qimmatbaho metallar va toshlarni (oltin, javohirlar) iqtisodiy tizimning poydevori hamda savdo va boylik taqsimotining strategik asosi sifatida tahlil qilgan. Mutafakkirning fikricha, ta'lim tizimi ushbu resurslarni baholash, samarali boshqarish va ulardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishi lozim. **Chunki** iqtisodiy barqarorlikka erishish uchun aniq fanlar bilan bir qatorda ijtimoiy-gumanitar bilimlar, jumladan, til o'rganish va boshqa xalqlarning madaniyatini tushunish ham zarur omil hisoblanadi. U **"Hindiston"** asarida turli xalqlarning iqtisodiy va madaniy tuzumlarini qiyosiy tahlil qilar ekan, ta'lim orqali savdo aloqalari va hunarmandchilikni tizimli rivojlantirish zarurligini ilmiy asoslab bergan.

Ta'limning ijtimoiy-iqtisodiy roli va empirik mohiyati: Beruniy ta'limni har bir shaxsning tabiat va jamiyat ierarxiyasidagi o'rnini anglashga xizmat qiluvchi asosiy vosita sifatida talqin etgan. U o'zining **"Mineralogiya"** (**"Kitob al-jamahir fi ma'rifat al-javahir"**) asarining muqaddimasida insonning ijtimoiy ehtiyojlari va iqtisodiy tizimlarning o'zaro bog'liqligini tahlil qilib, ta'limni kollektiv farovonlikni ta'minlovchi strategik resurs deb hisoblagan. Mutafakkir tillarni o'rganishning ahamiyatini tibbiyot (farmakognoziya) va savdo munosabatlari kontekstida baholagan holda, ta'limni global iqtisodiy integratsiya hamda tashqi aloqalarning asosi sifatida e'tirof etgan. Beruniyning empirik metodologiyasi (tajriba va kuzatish) ta'limni bevosita amaliy iqtisodiy ko'nikmalar — geologiya, astronomiya va metrologiya bilan uyg'unlashtiradi. Shuningdek, u intellektual salohiyatni iqtisodiy sikllar (taraqqiyot va inqiroz) bilan bog'lab, jamiyat barqarorligini ta'minlashda bilimlardan oqilona foydalanish konsepsiyasini ilgari surgan.

2. Ibn Sino qarashlarida ta'limning falsafiy va ijtimoiy-iqtisodiy integratsiyasi.

Ibn Sino o'zining fundamental asarlari — **"Shifo"** (**"Kitob ash-shifo"**) va **"Tibbiyot qonunlari"** (**"Al-Qonun fit-tibb"**)**da ta'limni iqtisodiy hamda ijtimoiy taraqqiyotning metodologik asosi sifatida talqin etgan [5, 4]. Mutafakkir peripatetik falsafani islomiy axloq tamoyillari bilan sintez qilgan holda, ta'limni insonning ham ruhiy-ma'naviy, ham moddiy-iqtisodiy yuksalishi uchun zaruriy shart deb hisoblagan. Uning yondashuvida ta'lim jarayoni shaxsning jamiyatdagi samarali iqtisodiy faoliyatini ta'minlovchi intellektual poydevor sifatida e'tirof etiladi.

Ta'limning utilitar mohiyati va iqtisodiy determinatsiyasi: Ibn Sino ta'lim jarayonini jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlari bilan uzviy dialektik bog'liqlikda tahlil etgan. Mutafakkir o'zining **"Shifo"** asarida ta'limni kasbga yo'naltirish tizimining asosi sifatida talqin etib, har bir shaxsning individual intellektual salohiyati va tabiiy moyilligiga muvofiq kasb (hunarmandchilik, tijorat va boshqalar) tanlashi zarurligini ilgari surgan. Ushbu yondashuv iqtisodiy samaradorlikni oshirishning asosiy sharti bo'lib xizmat qiladi, **chunki** ta'lim orqali shakllantirilgan ixtisoslashgan kompetensiyalar ijtimoiy mehnat taqsimotining sifat jihatdan takomillashishini ta'minlaydi.

Ta'lim bosqichlarining ierarxik tuzilishi va iqtisodiy natijadorligi: Ibn Sino ta'lim jarayonini mantiqiy ketma-ketlikka ega bo'lgan uchta asosiy bosqichga tasniflagan: boshlang'ich (axloqiy tarbiya va fundamental bilimlar), o'rta (falsafiy va umumiy ilmiy tayyorgarlik) hamda yuqori (tor yo'nalishdagi ixtisoslashuv). Aynan yuqori bosqichda ta'lim shaxsning ijtimoiy-iqtisodiy maqomini belgilab beradi, ya'ni boshqaruv san'ati, tijorat va amaliy ko'nikmalarni shakllantiradi. Mutafakkir ta'limni iqtisodiy yuksalishning bosh omili sifatida e'tirof etgan, **chunki** tizimli bilimlar majmuasi jamiyatning moddiy farovonligini (xususan, tashqi savdo va tibbiyot sohalari orqali) ta'minlovchi intellektual resurs hisoblanadi.

Ta'limning falsafiy-axloqiy asosi va iqtisodiy moslashuvchanlik: Ibn Sino ta'limni ruh va jism mutanosibligi orqali shaxsning iqtisodiy mas'uliyatini yuksaltiruvchi yaxlit jarayon sifatida talqin etgan. Mutafakkir o'zining allegorik xarakterga ega **"Qushlar maktubi"** (**"Risalat ut-tayr"**) asarida ta'limni shaxsning ijtimoiy-iqtisodiy moslashuvchanligini ta'minlovchi hal qiluvchi omil sifatida ta'riflaydi. Ushbu konseptual qarashlar mohiyatiga ko'ra, oradan bir necha asr o'tib shakllangan **inson kapitali nazariyasining** dastlabki falsafiy va metodologik poydevori bo'lib xizmat qilgan.

Markaziy Osiyo mutafakkirlari qarashlarining qiyosiy-tahliliy xulosasi: Abu Rayhon Beruniy va Abu Ali ibn Sinoning konseptual qarashlarini antik davr (Aristotel, Konfutsiy) [7, 12] hamda zamonaviy iqtisodiy maktablar (T. Shults, J. Shin) [22] vakillari bilan qiyoslaganda, ularning yondashuvlari o'ziga xos **sintezlashgan (integrativ)** model ekanligi namoyon bo'ladi. Agar Aristotel va Adam Smit ko'proq individual iqtisodiy samaradorlikka, Konfutsiy esa qat'iy ijtimoiy ierarxiyaga urg'u bergan bo'lsa, Beruniy va Ibn Sino ta'lim tizimida individual iqtisodiy manfaatlarni kollektiv ijtimoiy farovonlik bilan uyg'unlashtirganlar. Ularning ta'limni inson kapitalining o'zagi sifatida talqin etishi Teodor Shults tomonidan ishlab chiqilgan inson kapitali nazariyasiga metodologik asos bo'lib xizmat qilgan bo'lsa, kasbiy ixtisoslashuvni axloqiy tarbiya bilan bog'lashi Jung Cheol Shinning zamonaviy Sharq ta'lim modeli haqidagi qarashlari bilan to'liq hamohangdir.

Antik va Sharq falsafasi bilan qiyosiy-metodologik tahlil: Aristotelning **"Siyosat"** asaridagi mehnat taqsimoti va fuqarolik tarbiyasiga oid qarashlari Ibn Sinoning kasbga yo'naltirish borasidagi metodologiyasiga yaqin tursa-da, mutafakkir ushbu jarayonni islomiy axloq tamoyillari bilan mazmunan boyitgan. Beruniy esa Konfutsiy va Ibn Xaldunning **"asabiyya"** (ijtimoiy birdamlik) konsepsiyasini iqtisodiy tizimlar bilan integratsiya qilgan holda, strategik resurslarni jamiyat farovonligini ta'minlashga yo'naltirish zarurligini uqtirgan. Har ikki mutafakkir Platonning **"Respublika"** (**"Davlat"**) asarida ilgari surilgan ta'limni ijtimoiy uyg'unlikka erishish vositasi sifatida talqin etuvchi g'oyasini qabul qilgan bo'lsalar-da, uni empirik dalillar (Beruniy) va falsafiy-mantiqiy argumentlar (Ibn Sino) bilan nazariy jihatdan mustahkamlaganlar.

Zamonaviy iqtisodiy maktablar va konseptual vorisiylik: Teodor Shults (1961) tomonidan ilgari surilgan inson kapitalini tizimli ta'lim orqali rivojlantirish **konsepsiyasi** mohiyatan Ibn Sinoning yuqori bosqichli ixtisoslashuv nazariyasiga hamohangdir. Beruniyning iqtisodiy tizimlar barqarorligi haqidagi farazlari Adam Smitning mehnat taqsimoti g'oyasiga yaqin tursa-da, mutafakkir ushbu jarayonni madaniyatlararo muloqot va filologik kompetensiyalar bilan kengaytirgan. Zamonaviy tadqiqotchi Jung Cheol Shin (2012) Osiyo ta'lim modellarida axloqiy va texnologik integratsiyani tahlil qilar ekan, Beruniy va Ibn Sino asos solgan Sharqona yondashuvning zamonaviy kontekstdagi hayotiylikni tasdiqlagan. Shuningdek, S. Frederik Starr (2023) o'zining *The Genius of Their Age* (**"Ular yashagan davr dahosi"**) asarida ushbu mutafakkirlarni Markaziy Osiyo ma'rifatining yorqin timsollari sifatida ta'riflab, ularning ta'limni iqtisodiy yuksalishning poydevori deb hisoblagan qarashlarini yuqori baholagan.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Abu Rayhon Beruniy va Abu Ali ibn Sinoning qarashlari ****Islom sivilizatsiyasining "Oltin asri"*****dagi ta'lim va iqtisodiyot chorrahasini yorituvchi fundamental manba hisoblanadi. Xususan, **Encyclopaedia Britannica** (1998) Beruniy merosini iqtisodiy tizimlarning ijtimoiy determinatsiyasi nuqtai nazaridan tahlil qilgan bo'lsa, **ResearchGate** platformasida joylashtirilgan ilmiy maqolalarda Ibn Sinoning pedagogik falsafasi Aristotel va Jon Dyui yondashuvlari bilan qiyosiy o'rganilgan. Shuningdek, **Muslim Heritage** portalidagi tahlillarda Ibn Sinoning ta'limni jamiyatning utilitar iqtisodiy ehtiyojlari bilan integratsiyalashga doir qarashlari alohida e'tirof etilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning nazariy-tarixiy asosi sifatida Islom sivilizatsiyasining **"Oltin asri"** mutafakkirlarining fundamental asarlari birlamchi manbalar sifatida olindi. Xususan:

- **Abu Rayhon Beruniyning "Kitob fi tahqiqi ma li-l-Hind"** (*Hindiston*) va **"Kitob al-jamahir fi ma'rifat al-javahir"** (*Mineralogiya*) asarlari (empirik va antropologik yondashuvlarni aniqlash uchun);
- **Abu Ali ibn Sinoning "Kitob ash-shifo"** (*Shifo kitobi*) va **"Al-Qonun fit-tibb"** asarlari (falsafiy-pedagogik hamda kasbga yo'naltirish konsepsiyalarini tahlil qilish uchun);
- **Ibn Xaldunning "Muqaddima"** asari hamda **Adam Smitning "Xalqlar boyligi"** fundamental asarlari (mehnat taqsimoti va vorisiylik zanjirini o'rganish uchun).

Zamonaviy konseptual asoslarni tahlil qilishda **Teodor Shults** va **Gari Bekkerning** inson kapitali nazariyasiga oid tadqiqotlari, shuningdek, **Scopus**, **ScienceDirect** va **ResearchGate** xalqaro ma'lumotlar bazalarida e'lon qilingan zamonaviy Sharq ta'lim modellari (J. C. Shin, 2012) hamda transmilliy ma'ruzalar (S. F. Starr, 2023) ikkilamchi manbalar (*secondary sources*) sifatida jalb etildi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy-pedagogik va iqtisodiy-falsafiy metodlar majmuasidan foydalanildi:

- **Qiyosiy-tarixiy metod:** Sharq mutafakkirlari (Beruniy, Ibn Sino, Ibn Xaldun) va G'arb klassik iqtisodiy maktabi vakillari (A. Smit, T. Shults) qarashlarining tarixiy hamda konseptual o'xshash va farqli jihatlari tahlil qilindi. Ayniqsa, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ta'limning o'rni, shaxsiy manfaat (G'arb) hamda jamoaviy birdamlik (**asabiyya** – Sharq) tamoyillari qiyosiy tahlil qilindi.
- **Germeneytik va konseptual-sintez metodi:** Klassik matnlardagi iqtisodiy hamda pedagogik g'oyalar bugungi kunning raqamli transformatsiyasi va XXI asr kompetensiyalari (**OECD Learning Compass 2030**) nuqtai nazaridan qayta talqin qilindi (*modern interpretation*).
- **Tizimli tahlil:** O'zbekiston oliy ta'lim tizimidagi iqtisodiy ta'limning bugungi holati, ta'lim mazmuni bilan mehnat bozori o'rtasidagi uzilish, pedagog kadrlar salohiyati hamda resurs infratuzilmasi o'zaro bog'liq omillar sifatida tizimli ravishda o'rganildi.

NATIJA VA TAHLILLAR

Mazkur konseptual farazlar zamonaviy innovatsion ta'lim muhitida talabalarning iqtisodiy kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik yechimi sifatida namoyon bo'ladi: Beruniyning empirik metodologiyasi raqamli savodxonlik va ma'lumotlar tahlili uchun, Ibn Sinoning bosqichli ta'lim modeli esa moliyaviy-tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. OECD va YuNESKO tomonidan ilgari surilgan "XXI asr ko'nikmalari" ushbu tarixiy qarashlarni barqaror rivojlanish kontekstida qayta talqin etmoqda. Ayniqsa, global iqtisodiyotdagi Sharq va G'arb qarama-qarshiligini (individualizm va kollektivizm) bartaraf etishda Beruniy va Ibn Sinoning gibridd (integrativ) modeli o'zining ilmiy dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Abu Rayhon Beruniy va Abu Ali ibn Sinoning ta'lim hamda iqtisodiyot mutanosibligiga doir qarashlari Islom sivilizatsiyasi falsafiy merosining eng fundamental qismlaridan biri bo'lib, ta'limni jamiyatning iqtisodiy barqarorligi va shaxs kamolotining strategik omili sifatida talqin etadi. Beruniy empirik va ijtimoiy-antropologik tahlillar asosida, Ibn Sino esa falsafiy-metodologik va amaliy yondashuvlar orqali ushbu o'zaro bog'liqlikning nazariy asoslarini mustahkamlab bergan. Ularning farazlari zamonaviy pedagogikada, xususan, innovatsion ta'lim muhitida talabalarning iqtisodiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim konseptual yo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Zero, ushbu meros ta'lim mazmunini axloqiy qadriyatlar, amaliy ko'nikmalar va global iqtisodiy ehtiyojlar bilan muvozanatlash zarurligini isbotlaydi. Mazkur qarashlar dissertatsiya tadqiqotida Sharq klassik falsafasini zamonaviy pedagogik kontekstga moslashtirish uchun fundamental manba bo'lib xizmat qiladi.

Hozirgi davr iqtisodiy va pedagogik qarashlari, xususan, ta'lim hamda iqtisodiyot o'rtasidagi o'zaro determinantlik nuqtai nazaridan, innovatsion ta'lim muhitida talabalarning iqtisodiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik muammolarni kompleks tahlil etishda keng ko'lamli (multidisiplinar) yondashuvlarni talab etadi. Mazkur konseptual qarashlar zamonaviy iqtisodiy nazariyalar, raqamli transformatsiya jarayonlari, global iqtisodiyot dinamikasi hamda barqaror rivojlanish prinsiplari sintezida shakllanadi. Bunda ta'lim tizimi nafaqat bilim berish, balki shaxsni o'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashuvchan, raqobatbardosh va innovatsion fikrlovchi subyekt sifatida tayyorlovchi strategik platforma sifatida namoyon bo'ladi.

Teodor Shults o'zining fundamental "Inson kapitaliga investitsiya" asarida ta'limni iqtisodiy yuksalishni ta'minlovchi hal qiluvchi (determinant) omil sifatida asoslab bergan. Olimning konsepsiyasiga ko'ra, ta'lim tizimi orqali shaxslarda shakllanadigan iqtisodiy kompetensiyalar — moliyaviy bilimdonlik, tadbirkorlik faolligi va texnologik ko'nikmalar — bevosita mehnat bozori samaradorligini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shults nazariyasi mohiyatan Ibn Sino va Ibn Xalduinning ta'limni iqtisodiy barqarorlik bilan bog'lovchi klassik qarashlari bilan konseptual o'xshashlikka ega bo'lsa-da, u zamonaviy bosqichda raqamli iqtisodiyot va global raqobatbardoshlik omillariga alohida urg'u berishi bilan ajralib turadi.

Nobel mukofoti laureati Gari Bekker inson kapitali nazariyasini yanada rivojlantirib, ta'limni shaxsning kelajakdagi daromad olish salohiyatini oshiruvchi fundamental sarmoya sifatida asoslab berdi. Olim ta'lim tizimining aniq iqtisodiy kompetensiyalarni (xususan, muhandislik loyihalash, moliyaviy tahlil va b.) shakllantirishdagi hal qiluvchi rolini alohida ta'kidlagan. Bekkerning ushbu yondashuvi Adam Smit tomonidan ilgari surilgan mehnat taqsimoti va ixtisoslashuv g'oyalarining zamonaviy iqtisodiy sharoitdagi mantiqiy-konseptual davomi hisoblanadi.

Zamonaviy xalqaro tashkilotlar ta'lim tizimini iqtisodiy kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirishning global mezoni sifatida e'tirof etadilar. Xususan, OECD (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti) tomonidan ishlab chiqilgan XXI asr ko'nikmalari — moliyaviy savodxonlik, raqamli texnologiyalar bilan ishlash mahorati va tanqidiy fikrlash — talabalarni global iqtisodiy makonga adaptatsiya qilishga yo'naltirilgan. Ushbu yondashuv mantiqan Beruniyning empirik ta'lim konsepsiyasi hamda Ibn Sinoning bosqichli ta'lim nazariyasiga hamohang bo'lib, zamonaviy bosqichda raqamli platformalar hamda loyihaviy o'qitish (Project-Based Learning) metodologiyasi asosida sifat jihatidan yangi darajaga ko'tariladi.

Jung Cheol Shin Koreya ta'lim tizimini tahlil qilish jarayonida G'arb universitetlariga xos individualistik yondashuv hamda Konfutsiy an'analarga tayanuvchi kollektivistik tamoyillarning o'zaro integratsiyalashuvini asoslab berdi. Tadqiqotchi ta'lim tizimi orqali iqtisodiy kompetensiyalarni (xususan, raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlik ko'nikmalarini) rivojlantirishda axloqiy-etik poydevorning ustuvor ahamiyatini ta'kidlaydi. Bu esa mohiyatan Ibn Xalduinning "asabiya" (ijtimoiy birdamlik) hamda Beruniyning ijtimoiy uyg'unlik borasidagi konseptual g'oyalari bilan to'laqonli hamohangdir.

Robert LeVine Sharq Osiyo ta'lim tizimlari misolida ramziy ko'nikmalar (symbolic skills) va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi funksional bog'liqlikni tadqiq etgan. Ushbu yondashuv Abu Rayhon Beruniyning tillarni o'rganish va madaniyatlararo muloqotni iqtisodiy faoliyatning uzviy qismi sifatida talqin etuvchi konseptual g'oyalarini zamonaviy kontekstda ilmiy jihatdan tasdiqlaydi. Zero, bugungi global iqtisodiyot sharoitida madaniy kompetensiyalar nafaqat ijtimoiy muloqot, balki xalqaro savdo va transmilliy hamkorlik samaradorligini ta'minlovchi strategik resurs hisoblanadi. Hozirgi zamon konseptual qarashlari raqamli iqtisodiyotning ta'lim tizimidagi fundamental o'rni va transformatsion ta'siriga alohida e'tibor qaratmoqda. Bunda ta'lim jarayoni nafaqat axborot yetkazish vositasi, balki raqamli iqtisodiyotning dinamik talablariga javob beradigan, texnologik kompetensiyalarga ega bo'lgan va yuqori intellektual salohiyatli kadrlar kapitalini shakllantiruvchi strategik drayver sifatida talqin etiladi:

- Zamonaviy tadqiqotchilar raqamli texnologiyalarni (xususan, sun'iy intellekt, blokcheyn va katta ma'lumotlar tahlili) iqtisodiy kompetensiyalarni shakllantirishning fundamental tarkibiy qismi sifatida e'tirof etadilar. Ta'lim tizimi talabalarni raqamli platformalarda samarali faoliyat yuritishga tayyorlashi strategik zaruriyat hisoblanib, bu jarayon Abu Rayhon Beruniyning empirik bilimlarni iqtisodiy amaliyotga tatbiq etish borasidagi konseptual g'oyalarining zamonaviy texnologik interpretatsiyasi (yangilangan talqini) sifatida namoyon bo'ladi.

- Loyihaviy o'qitish: Zamonaviy pedagogik yondashuvlar loyihaviy o'qitish (Project-based learning) hamda real

iqtisodiy keyslarni hal qilish orqali talabalarda amaliy iqtisodiy kompetensiyalarni rivojlantirish ustuvorligini ta'kidlaydi. Xususan, YuNESKO loyihaviy o'qitish metodikasini moliyaviy savodxonlikni oshirish va tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirishning eng samarali vositasi sifatida e'tirof etadi. Ushbu metodologiya mohiyatan Ibn Sinoning amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim bosqichlari hamda kasbiy ixtisoslashuv borasidagi konseptual qarashlari bilan mantiqiy vorislikni tashkil etadi.

Hozirgi zamon konseptual yondashuvlari ta'lim tizimini nafaqat utilitar iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichi, balki barqaror rivojlanish (Sustainable Development Goals) hamda axloqiy mas'uliyat (Ethical Responsibility) tamoyillari bilan uzviy bog'liqlikda talqin etmoqda. Bunda iqtisodiy kompetensiyalarni shakllantirish jarayoni shunchaki moddiy farovonlikka erishish vositasi emas, balki resurslardan oqilona foydalanish, ijtimoiy adolatni ta'minlash hamda kelajak avlodlar oldidagi mas'uliyatni anglashga yo'naltirilgan yaxlit pedagogik tizim sifatida namoyon bo'ladi:

-BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari, xususan, 4-maqсад (Sifatli ta'lim) doirasida ta'lim tizimi iqtisodiy tenglikni ta'minlash va ekologik barqarorlikka erishishning asosiy mexanizmi sifatida e'tirof etiladi. Ushbu konseptual yondashuv Ibn Xalduinning ta'limni ijtimoiy barqarorlik va sivilizatsiyaviy yuksalishning asosi deb biluvchi qarashlari bilan konseptual jihatdan o'xshash bo'lsa-da, zamonaviy bosqichda u iqlim o'zgarishi, global ekotizimni asrash va cheklangan resurslardan oqilona foydalanish kabi dolzarb ekologik-iqtisodiy muammolar bilan boyitilgan;

- Zamonaviy iqtisodiyot nazariyotchilari, xususan, Nobel mukofoti laureati Jozef Stiglits (2019) iqtisodiy kompetensiyalarni rivojlantirishda axloqiy asoslarning fundamental ahamiyatga ega ekanligini alohida ta'kidlaydi. Olimning qarashlari mohiyatan Konfutsiy va Ibn Sinoning axloqiy tarbiyani iqtisodiy faoliyatning uzviy qismi sifatida talqin etuvchi g'oyalarning zamonaviy interpretatsiyasi bo'lib, bugungi bozor iqtisodiyoti sharoitida axloqiy mas'uliyat va iqtisodiy ratsionallik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Hozirgi zamon konseptual yondashuvlari qadimgi Sharq (Beruniy, Ibn Sino, Ibn Xaldun) [va G'arb (Aristotel, A. Smit) klassik an'alarini o'zaro integratsiya qilgan holda, ta'limni iqtisodiy kompetensiyalarni rivojlantirishning universal global mexanizmi sifatida talqin etadi. Ibn Xalduinning "asabiya" (ijtimoiy birdamlik) hamda mehnat taqsimoti borasidagi farazlari, Beruniyning empirik metodologiyasi, Ibn Sinoning bosqichli ta'lim modeli va Smitning ixtisoslashuv g'oyalari bugungi kunda raqamli transformatsiya, loyihaviy o'qitish (PBL) hamda barqaror rivojlanish tamoyillari bilan mazmunan boyitilmoqda. Ushbu tarixiy-nazariy sintez zamonaviy innovatsion ta'lim muhitida shaxsning iqtisodiy madaniyati va raqobatbardoshligini shakllantirishning asosiy poydevori bo'lib xizmat qiladi.

Abu Rayhon Beruniyning filologik kompetensiyalar va madaniyatlararo muloqotni iqtisodiy faoliyat bilan integratsiyalashga oid qarashlari bugungi kunda global bozorlarda madaniy intellekt (CQ)ni rivojlantirishning nazariy asosi bo'lib xizmat qilmoqda. Abu Ali ibn Sinoning axloqiy ta'lim konsepsiyasi esa korporativ boshqaruvning zamonaviy ESG (Environmental, Social, and Governance — ekologik, ijtimoiy va boshqaruv mas'uliyati) tamoyillari bilan to'laqonli hamohangdir. Shu bilan birga, T. Shults va G. Bekkerning inson kapitali nazariyalari A. Smit tomonidan ilgari surilgan mehnat taqsimoti g'oyasini intellektual salohiyatga tayangan holda, raqamli iqtisodiyot sharoitlariga konseptual jihatdan moslashtiradi.

O'zbekistonda iqtisodiy ta'lim tizimi mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar va bozor munosabatlariga o'tish sharoitida strategik ahamiyatga ega bo'lgan fundamental soha hisoblanadi. Mazkur tizim talabalarda moliyaviy savodxonlik, tadbirkorlik tashabbuskorligi, iqtisodiy nuqtai nazardan tahlil qilish hamda global iqtisodiy integratsiya jarayonlarini idrok etish kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirilgan. Mustaqillik davridan buyon ta'lim tizimi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning drayveri sifatida talqin etilmoqda, biroq qator tizimli pedagogik muammolar — nazariya va amaliyotning uzviyligi, kadrlar kompetensiyasining nomutanosibliigi hamda moddiy-resurs bazasining cheklanganligi — mazkur transformatsiya samaradorligini pasaytirmoqda. Quyida ushbu sohaning rivojlanish bosqichlari, konseptual muammolari va ularni bartaraf etishning istiqbolli yechimlari adabiyotlar tahlili asosida tizimli ravishda tadqiq etiladi.

O'zbekiston ta'lim tizimi sobiq Sho'ro davridan meros bo'lib qolgan unitar-markazlashgan modeldan bozor iqtisodiyoti talablariga moslashgan zamonaviy dinamik tizimga transformatsiya qilinmoqda. 1992-yilda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun hamda Kadrlar tayyorlash milliy dasturi iqtisodiy ta'limni jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlari bilan uzviy bog'lashning konseptual asoslarini belgilab bergan [1].

Mustaqillikning dastlabki bosqichida iqtisodiy yo'nalishdagi fanlarni (iqtisodiyot nazariyasi, buxgalteriya hisobi, bank ishi) o'qitish sifati va qamrovi tubdan kuchaytirildi; zero, mazkur davrda yangi iqtisodiy munosabatlarni boshqara oladigan malakali kadrlar taqchilligini bartaraf etish davlat siyosatining ustuvor vazifasiga aylangan edi.

O'zbekistonda Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti (TDIU) kabi nufuzli oliy ta'lim muassasalari iqtisodiy ta'limning strategik markazlari hisoblanib, bakalavriat va magistratura bosqichlarida moliyaviy savodxonlik, tadbirkorlik hamda raqamli iqtisodiyot yo'nalishlarida yuqori malakali kadrlar tayyorlashni amalga oshiradi. "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"ga muvofiq, iqtisodiy ta'limni ishlab chiqarish sektori va ilmiy-tadqiqot faoliyati bilan vertikal integratsiya qilish ustuvor vazifa etib belgilangan [2]. Bunda talabalarining ishlab chiqarish korxonalarida malakaviy amaliyot o'tashi va innovatsion loyihalarda ishtirok etishi — nazariy bilimlarni real iqtisodiy muammolarni hal etishga yo'naltirilgan amaliy kompetensiyalarga aylantirishning asosiy omili bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekistonning umumiy o'rta ta'lim tizimida iqtisodiy kompetensiyalarning poydevori, xususan, "Iqtisodiyot asoslari" va "Moliyaviy savodxonlik" kabi o'quv kurslari 9–11-sinflarda tizimli ravishda o'qitib kelinmoqda. 2017–2021-yillarga mo'ljallangan "Harakatlar strategiyasi" doirasida ta'lim mazmunini mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti talablariga muvofiqlashtirishga alohida e'tibor qaratildi. Bunda iqtisodiy ko'nikmalarni rivojlantirish jarayoni xorijiy tillarni o'zlashtirish va raqamli savodxonlik (IT-ko'nikmalar) bilan o'zaro integratsiyalashgan holda, o'quvchilarda

zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida zarur bo'lgan universallik (multidisiplinarlik) xususiyatlarini shakllantirishga yo'naltirildi.

- Islohotlar: 2019–2023-yillarga mo'ljallangan Ta'lim sektorini rivojlantirish rejasi (ESP) doirasida iqtisodiy ta'lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga ko'tarish maqsadida nufuzli xalqaro moliya institutlari va tashkilotlari (Jahon banki, YuNESKO) bilan strategik hamkorlik aloqalari kengaytirildi. Mazkur islohotlar natijasida oliy ta'lim bilan qamrov darajasi va talabalar kontingenti sezilarli darajada o'sdi (universitetlarda tahsil olayotganlarning 54,8 foizi gumanitar, pedagogik va iqtisodiy yo'nalishlar hissasiga to'g'ri kelmoqda). 2023-yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-200-sonli qarori oliy ta'lim tizimida, xususan, iqtisodiy kompetensiyalarni shakllantirishda innovatsion pedagogik metodologiyalarni joriy etish va ta'lim sifatini transformatsiya qilish jarayonini yangi bosqichga olib chiqdi [3].

Iqtisodiy ta'lim sohasidagi dolzarb pedagogik muammolar majmuasi, birinchi navbatda, nazariy tushunchalar va amaliy amaliyot (skills gap) o'rtasidagi uzviylikning yetarli emasligi, pedagogik kadrlar kvalifikatsiyasi hamda innovatsion resurs bazasining cheklanganligi bilan bog'liqdir. Ta'lim jarayonida hamon an'anaviy (sobiq Sho'rolar davri pedagogikasiga xos) reproduktiv o'qitish modeli ustunlik qilayotgani talabalarda mustaqil qaror qabul qilish, tanqidiy fikrlash hamda innovatsion iqtisodiy ko'nikmalarni shakllantirishga jiddiy to'sqinlik qilmoqda. Natijada, oliy ta'lim muassasalarida berilayotgan bilimlar dinamik ravishda o'zgarib borayotgan mehnat bozori talablari va raqamli iqtisodiyot realiyalaridan ortda qolmoqda.

Muammo turi	Tavsif	Sabablar va oqibatlar
Nazariya va amaliyot uyg'unligi	Mavjud o'quv dasturlari asosan fundamental nazariyaga yo'naltirilgan bo'lib, ularda real iqtisodiy vaziyatlarni hal etishga doir amaliy metodologiya yetarli darajada aks etmagan.	Ta'lim tizimining bozor iqtisodiyoti talablariga moslashish sur'ati pastligi sababli, bitiruvchilarning zamonaviy mehnat bozorida transformatsion jarayonlarga moslashuvchanligi va raqobatbardoshligi yetarli darajada ta'minlanmayapti.
Kadrlar yetishmasligi va sifati	Pedagogika yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalarida kvotalarning cheklanganligi, professor-o'qituvchilar tarkibining demografik qarishi (o'rtacha yosh — 49 yosh) hamda yosh mutaxassislar integratsiyasining pastligi tizimli kadrlar tanqisligini yuzaga keltirmoqda.	Ish haqining pastligi natijasida hududlarda (qishloq joylarida) kadrlar yetishmovchiligi kuzatilmoqda, bu esa iqtisodiy fanlar o'quv dasturlariga ilg'or xalqaro tajribalarni integratsiya qilish jarayonini murakkablashtirmoqda.
Resurslar va infratuzilma	O'quv-metodik resurslar va texnologik bazaning ma'nan eskirganligi hamda moliyaviy resurslarning cheklanganligi (umumiy ta'lim xarajatlarining atigi 8,1 foizi) tizimni modernizatsiya qilish imkoniyatlarini cheklamoqda.	Qishloq maktablarida iqtisodiy ta'lim samaradorligi past darajada qolmoqda, bu esa raqamli resurslar va innovatsion infratuzilmaning yetishmovchiligi bilan izohlanadi.
Innovatsiyalar joriy etish	Ta'lim jarayonida hamon an'anaviy metodologiya ustunlik qilmoqda; loyihaviy o'qitish (PBL) va raqamli texnologiyalarning integratsiyalashuv darajasi esa pastligicha qolmoqda.	Iqtisodiy ta'lim tizimining global standartlarga transformatsiyalashuv sur'ati pastligi sababli, talabalarda zamonaviy bozor iqtisodiyoti uchun zarur bo'lgan tadbirkorlik kompetensiyalari yetarli darajada shakllanmayapti.

Yuqorida qayd etilgan tizimli muammolar mamlakatning umumiy iqtisodiy taraqqiyot ko'rsatkichlariga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, Jahon banki tahlillari shuni tasdiqlaydiki, ta'lim sifati fundamental darajada oshirilmagan ekan, inson kapitalining sifati past darajada qolaveradi. Bu esa, o'z navbatida, mehnat unumdorligining pasayishiga va jamiyatda kambag'allik zanjirining saqlanib qolishiga sabab bo'ladi. Binobarin, iqtisodiy kompetensiyalarni zamonaviy talablar asosida shakllantirish nafaqat pedagogik vazifa, balki milliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlovchi strategik shartdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 1992-y. (Eslatma: Yangi tahriri 2020-yil 23-sentabrda O'RQ-637-sonli Qonuni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020-y., 03/20/637/1313-son).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrda "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-sonli Farmoni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 09.10.2019-y., 06/19/5847/3887-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 3-iyulda "Oliy ta'lim muassasalari faoliyatini samarali tashkil etish hamda ta'lim sifatini transformatsiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-200-sonli Qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.07.2023-y., 07/23/200/0448-son.
4. Abu Ali ibn Sino. Al-Qonun fit-tibb (Tibbiyot qonunlari). 1-10-jildlar. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2014.
5. Abu Ali ibn Sino. Kitob ash-shifo (Shifo kitobi): Mantiq, Tabiiyot, Ilohiyot. – Qohira: Dor al-Maorif, 1980.
6. Abu Rayhon Beruniy. "Hindiston". Tanlangan asarlar. II jild. – Toshkent: Fan, 1965. – 663 b. (Yangi nashri: – Toshkent: O'zbekiston, 2022).
7. Aristotel. Siyosat (Politika). – Moskva: Misl, 2002. – 393 s.
8. Beruniy Abu Rayhon. Geodeziya. Tanlangan asarlar. III jild. – Toshkent: Fan, 1982.
9. Beruniy Abu Rayhon. Qonuni Mas'udiy. Tanlangan asarlar. IV–V jildlar. – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
10. Beruniy Abu Rayhon. "Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar". Tanlangan asarlar. I jild. – Toshkent: Fan, 1968. (Yangi nashri: – Toshkent: O'zbekiston, 2022).
11. Ibn Xaldun, Abdurahmon. Al-Muqaddima (Sivilizatsiya tarixi muqaddimasi). – Bayrut: Dar al-Kutub al-Ilmiya, 2015.
12. Konfutsiy. Analektlar (Suhbat va o'gitlar) / O'zbekcha tarjima. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2018. – 240 b.
13. O'Rourke K. H., Williamson J. G. Globalization and History: The Evolution of a Nineteenth-Century Atlantic Economy. – Cambridge, MA: MIT Press, 2009. – 360 p.
14. Platon. Respublika (Davlat). – Moskva: Azbuka, 2016. – 352 s.
15. Starr S. F. The Genius of their Age: How Central Asia's Philosophers and Scientists Enlightened the World. – New York: Basic Books, 2023.
16. Stiglits J. E. People, Power, and Profits: Progressive Capitalism for an Age of Discontent. – New York: W. W. Norton & Company, 2019.
17. Al-Biruni: Muslim scholar and scientist / Britannica, Editors of Encyclopaedia. – 1998. – URL: <https://www.britannica.com/biography/al-Biruni>
18. Comparative study of Avicenna's pedagogical philosophy with Aristotle and John Dewey // ResearchGate Analysis. – ResearchGate Academic Papers, 2017. – URL: <https://www.researchgate.net>
19. Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. – Paris: OECD Publishing, 2018.
20. Ibn Sina's philosophy of education and its economic utility in the Islamic Golden Age // Muslim Heritage Portal. – Foundation for Science, Technology and Civilisation (FSTC), 2019. – URL: <https://muslimheritage.com>
21. Project-Based Learning (PBL) in Economic Education and Financial Literacy: Guidelines for 21st Century Skills. – Paris: UNESCO, 2020.
22. Shin J. C. Higher education development in Korea: Western university models and Confucian traditions // Higher Education. – 2012. – Vol. 64(1). – P. 59-77. <https://doi.org/10.1007/s10734-011-9480-x>
23. Uzbekistan Education Sector Analysis: Human Capital and Labor Market Transitions. – Washington, DC: World Bank Group, 2022.